

Științe socio-umane

CREATIVITATEA ÎN PERCEPEREA ESTETICĂ A OPERELOR DE ARTĂ

CREATIVITY IN THE AESTHETIC PERCEPTION OF WORKS OF ART

TATIANA COMENDANT,

conferențiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

GALINA ZAMCOVAIA,

conferențiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Multiple aspects of perception of art works are studied in different domains of science: philosophy, psychology, pedagogy, philology, aesthetics, methods of teaching literature.

The present work is devoted to one of the most important problems of aesthetic perception.

The opinion of the researchers is that one of the most important particularities of aesthetic perception of art works is the creative activity of the subject of perception.

The authors of the work analysed in this article put the stress on the creative character of the aesthetic perception, that manifests itself not in the creation of images, of situations, new works, but in the general development of the human being, in the personalities that address themselves to art.

In this article the authors came to the conclusion that aesthetic perception is individual for every person, in fact, it is always the aesthetic activity that creates a personality, that perceives the work of art.

Cuvinte cheie: creativitate, activitate creativă, percepere estetică, operă de artă, proces creativ reciproc, subiectul percepției.

A lot of perception aspects of art works are researched in different domains of science: philosophy, psychology, pedagogy, philology, aesthetics, methods of teaching literature.

The present work is devoted to one of the most important problems of aesthetic perception.

The researchers' opinion is that one of the most important particularities of aesthetic perception of art works is the creative activity of the subject of perception.

The authors of the work analysed in this article put the stress on the creative character of the aesthetic perception, that manifests itself not in the creation of images, of situations, new works, but in the general development of the human being, in the personalities that address themselves to art.

In this article the authors came to the conclusion that aesthetic perception is individual for every person, in fact, it is always the aesthetic activity that creates a personality, that perceives the work of art.

Keywords: creativity, creative activity, aesthetic perception, work of art, reciprocal creative process, perception subject.

„Creativitatea este considerată a fi un concept deosebit de dificil de explicat, chiar dacă nu este mai dificil decât alte cincepte pe care le acceptăm mai ușor, cum ar fi iubirea, învățarea sau educația” [1, p. 21]. În cazul *creativității*, e posibilă focalizarea, fie asupra persoanei care creează, asupra lucrării sau ideii create, fie asupra *procesului creativ* sau a mediului în care are loc creația.

„În arte, cel puțin, noțiunea de *creativitate* este atât de largă și răspândită, încât a-i da o definiție înseamnă, de fapt, a pune restricții false la ceea ce nu trebuie să aibă restricții deloc” [2, p. 18].

Unul din punctele rezistente ale definiției dată de M.I. Stein: ” *Creativitatea* este un proces din care rezultă un lucru nou, acceptat ca util, bun de ceva sau satisfăcător, de către un grup semnificativ

de oameni, într-o oarecare perioadă de timp” [3, p.1] este că admite o dimensiune socioculturală – o relație dinamică între indivizi și mediu. Pentru înțelegerea deplină a *creativității*, e necesar să se țină cont de factorii cognitivi, motivaționali și emoționali care sunt la fel de importanți.

Astfel, diverse aspecte ale *creativității* în perceperea *operelor de artă* sunt cercetate în diferite domenii ale științei: filosofie, sociologie, psihologie, pedagogie, filologie, estetică, etc.

În psihologie, în dependență de înțelegerea rolului atitudinii active a recipientului, s-au dezvoltat, referitor la percepere, teoria „pasivă” și teoria „activă”. După cum remarcă Ș.A.Nadirașvili, perceperea se consideră un proces activ, iar teoria „activă” de *percepere* îi corespunde doar în acel caz, când perceperea se înțelege ca un fenomen, apărut pe baza folosirii active a organelor de simț și a atitudinii interioare active a subiectului [4, p. 157].

În opinia lui A.N.Leontiev teoria „pasivă” sau „de ecran” a perceperei reprezintă teoria, care reproduce concepția veche senzuală a perceperei, conform căreia chipul este rezultatul nemijlocit al acțiunii unilaterale a obiectului asupra organelor de simț [5, p.56]. Astfel, la Ș.A.Nadirașvili, A.N.Leontiev, ș.a. *perceperea* se tratează drept un proces activ, ce se efectuează de individ.

A.N.Leontiev afirmă că pentru apariția chipului nu este suficientă acțiunea unilaterală a obiectului asupra organelor de simț ale subiectului și pentru aceasta trebuie să mai existe un proces activ, „de întâmpinare” din partea subiectului [5, p.58]. În lucrarea sa *Деятельность. Сознание. Личность*. A.N.Leontiev a argumentat rolul decisiv al atitudinii active în reflectarea psihologică, în percepere. Autorul a examinat categoria conștiinței omenești și categoria personalității, apreciindu-le ca fiind cele mai importante în construirea sistemului unitar al psihologiei ca o știință concretă despre apariția, funcționarea și constituirea reflectării psihice a realității, care înconjoară nemijlocit viața indivizilor [5, p.12].

După părerea multor cercetători una dintre cele mai importante particularități ale *perceperei estetice a operelor de artă* este activitatea creatoare a *subiectului perceperei*. Astfel, O.N.Organova scrie că *perceperea estetică* în esența sa este creatoare nu poate fi înafara trăirilor estetice ale subiectului, fără conștientizarea conținutului întruchipat în chipul artistic creat conform experienței proprii de viață. Experiența propune introduce inevitabil noi momente în sesizarea și aprecierea chipului, redându-i nuanțe individuale în corespundere cu viziunea proprie a personalității. Așadar, subiectul la *recepționarea operelor de artă*, vrând sau nevrând, participă la procesul de creație, completând, concretizând și astfel modificând chipurile artistice create de autor [6, p.166].

Anume o asemenea atitudine a cititorului față de cele citite l-a uimit la timpul său pe Maxim Gorki, care menționa că povestind cărțile citite, tot mai des se prindea la gândul că povestește incorect, denaturând cele citite, adăugând la acestea ceva de la sine, din experiența proprie. Aceasta rezultă din cauza că faptele din viață și literatură se contopeau într-un tot întreg. Cartea, asemenea omului, este un fenomen al vieții, cartea este un fapt viu, vorbitor și ea este mai puțin un „lucru” decât celelalte care au fost create sau se creează de om [7, p.116].

Faptul că *activitatea creativă* a subiectului receptiv este o componentă de bază a *perceperei estetice* ne mărturisesc și concluziile specialiștilor din alte domenii ale artei: D.B.Kabalevski (8) – în domeniul dezvoltării muzicale a copiilor, B.M.Nemenski (9) – în sfera dezvoltării abilităților creative ale copiilor în domeniul artelor plastice, I.L.Liubinski (10) – preocupat de problemele educației și instruirii copiilor prin intermediul teatrului etc. Referindu-se la perceperea artei filmului, S.Eizenstein remarcă că fiecare spectator în concordanță cu individualitatea sa, experiența, fantezia, asociațiile proprii, particularitățile caracterului, apartenența socială creează chipul subiectului în conformitate cu imaginile redade de autor care îl orientează ferm către trăirea și înțelegerea temei. Acesta este chipul gândit și realizat de autor, dar totodată este și un chip realizat și de creația proprie a spectatorului [11, p.171].

Așadar, *perceperea estetică a operelor de artă* este posibilă numai în baza *creației reciproce* care este manifestarea cea mai înaltă a activității de percepere a subiectului. În opinia lui A.I.Kaminski, fără percepere, tratată ca un *proces creativ reciproc*, este imposibilă valorificarea artei. În *procesul creativ*

reciproc se activează majoritatea capacităților de percepere a subiectului care devine coautorul creatorului [12, p.127]. Remarcăm că caracterul creativ al *perceperii estetice* constă în transformarea, modificarea specifică a reprezentărilor imaginii percepute ale lucrărilor artistice, în formarea atitudinii proprii față de ele, în aprofundarea asimilării bogăției conținutului ideatico-artistic al *operei de artă*.

Atitudinea activă a subiectului receptat este condiționată de caracterul interacțiunii particularităților subiectului și specificului lucrărilor artistice. M.Gorki sublinia într-o scrisoare adresată scriitorilor începători că lucrările lor acționează asupra cititorului doar atunci, când cititorul vede ceea ce îi arată scriitorul, iar scriitorul dă posibilitate cititorului să-și „imagineze” tablourile, chipurile, figurile, caracterele propuse de scriitor pentru cititorul său, bazându-se pe experiența proprie și pe cea acumulată în timpul citirii literaturii, precum și pe baza impresiilor sau cunoștințelor sale. De la coincidența experienței scriitorului cu cea a cititorului depinde și adevărul artistic – acea convingere deosebită a artei verbale, care explică forța influenței literaturii asupra oamenilor [7, p.116].

În cercetările filosofice ale autorilor O.N.Organova, A.I.Kaminski ș.a. se menționează că particularitățile *perceperii estetice a operelor de artă* sunt legate de specificul reflectării realității în timpul *perceperii estetice* cu caracterul său creativ. *Perceperea estetică* are loc în *procesul creativ* de interacțiune activă a *operelor de artă* cu recipientul în momentul satisfacerii necesităților estetice. Ideea că *perceperea estetică* este neapărat o activitate creativă, individuală a fost expusă de V.F.Asmus, care remarcă că conținutul lucrărilor artistice se reproduce de cititor după reperiile expuse în lucrare, dar rezultatul final este determinat de activitatea mentală și spirituală a cititorului. După părerea cercetătorului, această activitate și reprezintă creația [13, p. 62]. Astfel, autorul *operei de artă* oferă cititorului o direcție generală, „puncte de orientare”. Fiecare cititor, trecând de sine stătător pe „urmele” autorului lucrării, efectuează calea sa unică și irepetabilă; în procesul și în rezultatul lucrului său creator el percepe, asimilează în mod individual cele citite, corelându-le cu experiența sa proprie, adică însușește într-o măsură mai mare sau mai mică, conștient sau inconștient experiența spirituală a scriitorului, exprimată în lucrarea sa artistică.

O analiză succintă a cercetărilor teoretice de ordin filosofic permite de a conchide că autorii își concentrează atenția asupra caracterului creator al *perceperii estetice*.

Activitatea creatoare se exprimă și prin faptul că fiecare om *percepe operele de artă* strict individual. Individualitatea subiectului poate fi manifestată la toate etapele de *percepere estetică a operei de artă*. Are loc o creație reciprocă specifică a recipientului cu autorii *operelor de artă*.

Caracterul creativ al *perceperii estetice* se manifestă nu în crearea chipurilor, situațiilor, lucrărilor noi, ci în dezvoltarea generală a omului, în dezvoltarea calităților creative ale personalității ce se adresează la artă.

În urma studiului efectuat asupra *creativității în perceperea estetică a operelor de artă* putem conchizi că:

- *creativitatea* nu poate fi definită în mod absolut;
- *creativitatea* se referă la conștiința de sine;
- diverse aspecte ale *creativității în perceperea operelor de artă* sunt cercetate în diferite domenii ale științei;
- *perceperea estetică a operelor de artă* în esența sa reprezintă un proces activ de creație;
- *perceperea estetică* este individuală;
- în esență, *perceperea estetică* este întotdeauna o activitate estetică creatoare a personalității ce sesizează *opera de artă*;
- *perceperea estetică* a lucrării artistice este chezașia succesului în formarea personalității creatoare.

Referințe bibliografice

1. HOLLOWAY, C. *Cognitive Psychology: Learning and Instruction*. Milton Keynes: Open University, 1978.
2. FRYER, M. *Predarea și învățarea creativă*. Chișinău: Editura Uniunii Scriitorilor, 2004.
3. STEIN, M. I. *Making the point*. New York: The Mews Press, Amagansett, 1984.
4. НАДИРАШВИЛИ, Ш.А. *Психологическая природа восприятия (с позиций теории установки)*. Тбилиси: Мецниереба, 1976.
5. ЛЕОНТЬЕВ, А.Н. *Деятельность. Сознание. Личность*. 2-е изд. Москва: Политиздат, 1977.
6. ОРГАНОВА, О.Н. *Специфика эстетического восприятия: учеб. пособие*. Москва: Высшая школа, 1975.
7. ГОРЬКИЙ, М. *О том, как я учился писать*. Горький, М. Собр.соч.: в 30-ти томах. Т.24. – Москва, 1953.
8. КАБАЛЕВСКИЙ, Д. Б. *Прекрасное пробуждает доброе*. Москва: Просвещение, 1973.
9. *Мудрость красоты: о проблемах эстетического воспитания: книга для учителя*. Москва: Просвещение, 1981.
10. ЛЮБИНСКИЙ, И.Л. *Театры юных зрителей как средство эстетического воспитания и образования школьников: автореф. дис. ... доктора педагогических наук*. Москва, 1966.
11. ЭЙЗЕНШТЕЙН, С. *Монтаж*. ЭЙЗЕНШТЕЙН С. Избр. произв.: в 6-ти томах. Т.2. Москва, 1964.
12. КАМИНСКИЙ, А.И. *Философско-эстетический анализ процесса восприятия искусства: дис. ... канд. фило-софских наук*. Киев, 1976.
13. АСМУС, В.Ф. *Чтение как труд и творчество. Вопросы теории и истории эстетики*. Москва, 1968.